

Πρόγραμμα Επιδότησης Επιχειρήσεων και Συμβουλευτικές Υπηρεσίες

Φλώρου Γιαννούλα, Νικολαΐδης Μιχάλης, Στολικίδης Γεώργιος,
Τσούργιαννης Λάμπρος

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καβάλας
Τμήμα Λογιστικής, Αγ. Λουκάς 65404, Καβάλα
gflorou@teikav.edu.gr

Περίληψη

Με την εργασία μας αυτή προσπαθούμε να καταγράψουμε τις απόψεις των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών που επιδοτήθηκαν ή θα ήθελαν να επιδοτηθούν από το πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα 2.11.2.» Μελετάμε τις απαντήσεις τους σε ερωτηματολόγιο το οποίο περιελάμβανε ερωτήσεις σχετικές με το πρόγραμμα επιδότησης αλλά και σχετικές με τη συνεργασία επιχείρησης και συμβούλου. Στόχος μας ακόμη είναι να εξετάσουμε τις απόψεις των επιχειρήσεων σχετικά με τα προγράμματα επιδοτήσεων και τη χρησιμότητα αυτών στην οικονομική ανάπτυξη.

Λέξεις Κλειδιά: Προγράμματα επιδοτήσεων, Συμβουλευτικές Υπηρεσίες.

JEL Classification Codes: M

Εισαγωγή

Στην εποχή της διεθνοποίησης των οικονομιών, των ραγδαίων ποσοτικών και ποιοτικών αλλαγών και των έντονων τεχνολογικών εξελίξεων, κλειδί για την ανάπτυξη και την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων αποτελεί η προώθηση της παραγωγικότητας μέσω των τεχνολογικών αλλαγών και της καινοτομίας. Σε αυτό έρχονται να βοηθήσουν τα προγράμματα επιδοτήσεων, όπου εκτιμάται ότι το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας (ΕΠΑΝ) έχει χρηματοδοτήσει πάνω από 32.000 επενδυτικά σχέδια στους τομείς της Βιομηχανίας, της Ενέργειας, της Έρευνας και Τεχνολογίας, του Τουρισμού, του Εμπορίου και των Υπηρεσιών, με συνολικό προϋπολογισμό περισσότερα από 5 δις ευρώ, στοιχείο που υποδηλώνει μεγάλο εξίσου αριθμό επωφελούμενων επιχειρήσεων, εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων (<http://www.Istomediahost.gr/epan/greek/works.asp>).

Προκειμένου η Ελλάδα να έλθει σε πραγματική σύγκλιση με τις υπόλοιπες οικονομίες των κρατών-μελών της ΕΕ και να αντιμετωπίσει βασικές ελλείψεις της οικονομικής και κοινωνικής ζωής, ενισχύεται με σημαντικούς πόρους από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής. Η βοήθεια αυτή πραγματοποιείται μέσω των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ), των κοινοτικών πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής (<http://www.hellaskps.gr>).

Το Γ' ΚΠΣ καταρτίστηκε με βάση το Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης που υποβλήθηκε από την Ελλάδα στην ΕΕ και είναι προϊόν της συμφωνίας στην οποία κατέληξαν η Ελληνική Κυβέρνηση και οι Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τις κοινοτικές διαρθρωτικές παρεμβάσεις στην Ελλάδα το χρονικό διάστημα 2000-2006. Το Γ' ΚΠΣ αποτελεί το σημαντικότερο μέσο για την επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής της Λισσαβόνας κατά την προγραμματική αυτή περίοδο και συνάδει σε μεγάλο βαθμό στη συντριπτική πλειοψηφία των στόχων της, με το 63% του διαθέσιμου προϋπολογισμού των Διαρθρωτικών Ταμείων στην Ελλάδα να χρηματοδοτεί δράσεις που συμβάλλουν άμεσα στη στρατηγική αυτή (http://europa.eu.int/growthandjobs/index_en.htm).

Για την επίτευξη των στόχων του Γ' ΚΠΣ 2000-2006 καταρτίστηκαν και υλοποιήθηκαν 25 Επιχειρηματικά Προγράμματα, από τα οποία το ΕΠΑΝ είναι ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα για τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της, η οποία παρά την πρόσφατη σχετική βελτίωση της θέσης της Ελλάδας από 106^η θέση σε 96^η θέση φαίνεται να υστερεί ακόμη σημαντικά στην διεθνή κατάταξη των χωρών-μελών του ΟΟΣΑ και να υπολείπεται κατά πολύ καλύτερων κατατάξεων της χώρας στο παρελθόν. (www.competitive-greece.gr/news/international/43/article/11908/Article.aspx)

Το στοιχείο αυτό υποδηλώνει ότι η αξιοποίηση των παχυλών πόρων της ΕΕ προς την χώρα μας δεν έφερε τις αναμενόμενες υψηλές προσδοκίες ή καλύτερα ο καθησυχασμός της διαθεσιμότητας των «δωρεάν» αυτών κεφαλαίων οδήγησε σε πολιτικές ευημερίας και χαλαρότητας με αποτέλεσμα η πραγματική σύγκληση της ελληνικής οικονομίας με την ευρωπαϊκή ν' αποτελεί πλέον επιθυμητό και μελλοντικό στόχο (Νεγρεπόντη-Δεληβάνη, 1979).

Εκτιμάται λοιπόν ότι, η αναποτελεσματική αυτή αξιοποίηση των πόρων ήταν και απόρροια του περιορισμένου ή ανύπαρκτου συστηματικού και ουσιαστικού ελέγχου των μέτρων ενίσχυσης των παραγωγικών και λοιπών επενδύσεων (Νικολαΐδης-Χριστοπούλου, 2003α και β; Κανελλόπουλος, 2004; Πετράκος κ.ά., 2004). Ο παραπάνω προβληματισμός ενισχύει τη γενικότερη άποψη ότι στην Ελλάδα, βασικά θέματα που αφορούν στη διερεύνηση επενδυτικών σχεδίων, στην αξιολόγηση και επιλογή ελκυστικών, βιώσιμων και αποδοτικών επενδύσεων, δεν έτυχαν της ανάλογης προσοχής ή υποβλήθηκαν σε «περιπτωσιακή» ανάλυση και αξιολόγηση από τους εμπλεκόμενους φορείς (Μυριάνθη, 1988; Νικολαΐδης και συν, 2004).

Στη βάση αυτή, η αξιολόγηση επιδοτούμενων προγραμμάτων αποτελεί αναγκαία και σημαντική δραστηριότητα, προκειμένου η χώρα μας να επιτύχει ορθολογικότερη και αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των περιορισμένων πόρων της.

Αντικείμενο της έρευνας είναι η άντληση χρήσιμων πληροφοριών σχετικά με τις επιχειρήσεις που υπήχθησαν ή απορρίφθηκαν στη δράση 2.11.2 «Ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων τριτογενούς τομέα». Παράλληλα, η εργασία αυτή αποσκοπεί στην εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την δράση 2.11.2 και των Συμβούλων Επιχειρήσεων (ΣΕ) στην υλοποίηση των στόχων των επιχειρήσεων του δείγματος.

Η έρευνα αυτή χωρίζεται σε τέσσερις ενότητες. Στην πρώτη ενότητα αναφέρονται συνοπτικά στοιχεία για τη δράση 2.11.2 και τους ΣΕ. Στην δεύτερη ενότητα περιλαμβάνονται τα στοιχεία της δράσης και των διαδικασιών των εμπλεκόμενων φορέων, με σκοπό την βελτίωση τους για την μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα των επιδοτούμενων προγραμμάτων. Στην τρίτη ενότητα αναλύονται τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας. Τέλος, στην τέταρτη ενότητα παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας.

Για την διεξαγωγή της έρευνας, ζητήθηκε η συνεργασία του παραπάνω ΕΔΦ για την αποστολή των ερωτηματολογίων προς συμπλήρωση στις επιχειρήσεις. Τα ερωτηματολόγια αποτελούνται από ερωτήσεις κλειστού τύπου. Για την διενέργεια της έρευνας επιλέχθηκε αντιπροσωπευτικό δείγμα επιχειρήσεων.

Πρόγραμμα Ενίσχυσης και Σύμβουλοι Επιχειρήσεων Δράση 2.11.2

Η Δράση 2.11.2 του προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» εντάσσεται στο Μέτρο 2.11 και αφορά στην «Ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων τριτογενούς τομέα». Πιο συγκεκριμένα, η δημόσια χρηματοδότηση του προγράμματος γίνεται κατά 50% από πόρους της ΕΕ μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και κατά 50% από πόρους του Ελληνικού Δημοσίου. Το ανώτατο ποσοστό της επιχορήγησης είναι 55% ανάλογα με την γεωγραφική ζώνη, περιοχή και πληθυσμό του κάθε τόπου. Το ποσό αυτό μειώνεται αναλογικά εφόσον διαπιστωθεί ότι η χρηματοδοτούμενη επιχείρηση δεν υλοποίησε πλήρως το εγκεκριμένο επιχειρηματικό σχέδιο (Οδηγός δράσης 2.11.2, 2005). Το ποσοστό κατανομής των πόρων για την εξεταζόμενη Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας ανέρχεται στο 15%.

Για να θεωρηθεί μια επιχείρηση επιλέξιμη για χρηματοδότηση θα πρέπει να πληρεί κάποιες προϋποθέσεις όπως: να ασκεί δραστηριότητα μέσα στα όρια της ελληνικής επικράτειας, να είναι επιχείρηση παροχής υπηρεσιών, να λειτουργεί νόμιμα, να έχει έναρξη λειτουργίας πριν από την 1η Ιανουαρίου 2002, κατά το έτος 2004 να απασχολούσε με σχέση εξαρτημένης εργασίας από ένα έως 9 άτομα, να εμφανίζει την τελευταία 3ετία θετικό μέσο όρο κερδών προ αποσβέσεων και φόρων, να είναι σε θέση να προσκομίσει πιστοποιητικά ασφαλιστικής και φορολογικής ενημερότητας, να είναι εγγεγραμμένη σε οικείο επιμελητήριο σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις (Οδηγός δράσης 2.11.2, 2005).

Τα κριτήρια αξιολόγησης για την υπαγωγή των επενδύσεων στο εν λόγω πρόγραμμα εκφράζουν κυρίως ποσοτικές χρηματοοικονομικές επιδόσεις των επιχειρήσεων (μέσος όρος της ποσοστιαίας μεταβολής του κύκλου εργασιών, του λόγου κερδών προ αποσβέσεων και φόρων προ κύκλου εργασιών και του συνολικώς απασχολούμενου προσωπικού κατά την τελευταία 3ετία) και κατά δεύτερο λόγο κάποια ποιοτικά στοιχεία που αφορούν στην πληρότητα του επενδυτικού σχεδίου (τεκμηρίωση της αναγκαιότητας της προτεινόμενης επένδυσης).

Τα επιχειρηματικά σχέδια θα πρέπει να ολοκληρώνονται εντός 6 μηνών από την ημερομηνία υπογραφής σύμβασης μεταξύ ΕΦΔ και Τελικού Αποδέκτη και να περιέχουν α) επενδύσεις σε πάγια ή/ και β) άυλες επενδύσεις (http://www.Antagonistikotita.gr/epan/docrep/docs/PressOffice/Announcements/2005/2507052_11_2/gr/xml/2_11_2_ODHGOS_PRODHMOSIEUSH.doc).

Τα όρια του προϋπολογισμού των υποβαλλόμενων επιχειρηματικών σχεδίων ορίζονται σε 25.000 € έως 100.000 €, το δε κόστος για τις άυλες επενδύσεις δεν θα υπερβαίνει τις 30.000 €. Τέλος, το χρηματοδοτικό σχήμα του κάθε επενδυτικού σχεδίου θα πρέπει να ανταποκρίνεται στα εξής δεδομένα: ιδία συμμετοχή τουλάχιστον 25%, τραπεζική συμμετοχή-δανεισμός (προαιρετικά) και δημόσια χρηματοδότηση (έως 55%). Τέλος, το τελικό αποτέλεσμα της υποστηρικτικής αυτής ενέργειας είναι η έγκαιρη και αποτελεσματική ολοκλήρωση του έργου με την βέλτιστη δυνατή τεκμηρίωση και ολοκληρωμένη παρουσίαση των επιμέρους δράσεων (<http://www.keta-kemak.gr>).

Σύμβουλοι Επιχειρήσεων (ΣΕ)

Γενικά, εκτιμάται ότι οι ΣΕ μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην αξιοποίηση τόσο των εθνικών όσο κυρίως των κοινοτικών προγραμμάτων, έχοντας τη δυνατότητα αποτελεσματικής υποστήριξης όλων των φορέων που εμπλέκονται στην υλοποίησή του (Διαχειριστικές Αρχές, Φορείς Υλοποίησης, Ενδιάμεσοι Φορείς, Τελικοί Δικαιούχοι προγραμμάτων κ.λπ.). Επίσης, θεωρείται καταλυτικός ο ρόλος τους στη τεχνική υποστήριξη των προγραμμάτων/έργων, στην εκπόνηση των ειδικών μελετών, στην υλοποίηση

έργων μέσω της συμμετοχή τους και στην αποτελεσματική κινητοποίηση-αξιοποίηση των πόρων.

Επιπρόσθετα, υποστηρίζεται ότι οι ΣΕ στην χώρα μας διαθέτουν την απαιτούμενη γνώση, εμπειρία, τεχνογνωσία, αλλά και τον απαιτούμενο δυναμισμό ν' ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της σύγχρονης αγοράς και να συνεισφέρουν στην υλοποίηση των ΚΠΣ με κοινό στόχο την ανάπτυξη την ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας (<http://www.plant-management.gr/online/article.asp?returnPage=SECTION&group=2&section=3&articleid=1212>). Ειδικότερα, στην «δράση 2.11.2» οι ΣΕ λαμβάνοντας στοιχεία της επιχείρησης και αφού τα επεξεργαστούν κατάλληλα, συντάσσουν την πρόταση-μελέτη υπαγωγής και υποβάλουν τον προβλεπόμενο από το πρόγραμμα ολοκληρωμένο φάκελο εντός των καθορισμένων χρονικών ορίων στον ΕΦΔ. Επίσης, αναλαμβάνουν την διαχείριση-υποστήριξη του έργου από την κατάθεση της μελέτης-πρότασης υπαγωγής μέχρι την ολοκλήρωση του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου της επένδυσης.

Μεθοδολογία Έρευνας

Δημιουργία του ερωτηματολογίου

Για την κατάστρωση του ερωτηματολογίου μετατράπηκαν οι επιδιωκόμενοι σκοποί της έρευνας σε επιμέρους ερωτήσεις. Οι ερωτήσεις αυτές διαρθρώθηκαν κατά τέτοιο τρόπο στο ερωτηματολόγιο προκειμένου να υπάρχει λογική συνέχεια των ερωτήσεων, αποφυγή των δύσκολων ερωτήσεων στην αρχή, εναλλαγή απλών και δύσκολων ερωτήσεων και ισορροπία ανάμεσα στις κλειστές και ανοιχτές ερωτήσεις (Καμενίδου, 1999; Πνευματικάτου, 2000; Χαλικιάς, 2003).

Χρησιμοποιήθηκε ο τύπος του δομημένου ερωτηματολογίου με κλειστές απαντήσεις, με την μορφή της πενταβάθμιας κλίμακας Likert, η οποία θεωρείται το προτιμότερο εργαλείο για τέτοιου είδους μετρήσεις. Η κλίμακα αυτή προτείνεται από τους ερευνητές επειδή επιτρέπει την δημιουργία μιας ομοιόμορφης δομής, η οποία είναι εύκολο να ακολουθηθεί από τον ερευνητή, αλλά και να εμπεδωθεί σύντομα από τον ερωτώμενο, αφού έχει όμοιες ενδεχόμενες απαντήσεις. Επίσης, αντίθετα με τις κλίμακες ικανοποίησης, οι οποίες τείνουν - σύμφωνα με τους επικριτές- να δίνουν υπερβολικά μεγάλο αριθμό θετικών απαντήσεων, οι κλίμακες του τύπου Likert αποφεύγουν αυτού του είδους την μεροληψία, καθώς επιτρέπουν την ύπαρξη αρνητικά διατυπωμένων ερωτήσεων.

Στο επόμενο στάδιο, αφού έγινε ένας πρώτος έλεγχος συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου, διορθώθηκαν τα λάθη που εντοπίσαμε και επιλέχθηκε το τελικό δείγμα έπειτα από επίμονες ενέργειες και προσπάθειες για αποτελεσματική προσέγγιση με τις επιχειρήσεις του επιλεγθέντος δείγματος. Το ερωτηματολόγιο στάλθηκε στις επιχειρήσεις με διάφορους τρόπους όπως μέσω του ταχυδρομείου, μέσω e-mail καθώς και με επιτόπια παράδοση. Στη συνέχεια αφού συλλέχθηκαν τα στοιχεία-δεδομένα, ακολούθησε ο έλεγχος των στοιχείων-δεδομένων και προχωρήσαμε στην επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων (με το SPSS) και στην διατύπωση των σχετικών συμπερασμάτων.

Διεξαγωγή της έρευνας

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας, όπως αναφέρθηκε, είναι η καταγραφή στοιχείων και η εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων για την αξιολόγηση των ΕΦΔ, της δράσης 2.11.2, των επενδυτικών σχεδίων και των συμβούλων επιχειρήσεων. Για την διενέργεια της δειγματοληπτικής έρευνας μεταξύ

των ωφελημένων και μη επιχειρήσεων της δράσης 2.11.2 επιλέχθηκε αντιπροσωπευτικό δείγμα 200 επιχειρήσεων ή σε ποσοστό 36,7% επί του συνολικού πληθυσμού των 545 ωφελημένων επιχειρήσεων και ανάλογος αριθμός επιχειρήσεων (200 επιχειρήσεις) ή σε ποσοστό 31% επί του συνολικού πληθυσμού των 646 επιχειρήσεων των οποίων οι προτάσεις επενδυτικών έργων απορρίφθηκαν στην Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας. Το υψηλό αυτό ποσοστό δείγματος σε σχέση με τα προβλεπόμενα στην σχετική βιβλιογραφία, είχε ως σκοπό να διασφαλιστεί ένας κατά το δυνατόν πλησιέστερος αριθμός απαντήσεων προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της αντιπροσωπευτικότητας του δείγματος.

Με την μέθοδο της τυχαίας στρωματοποιημένης δειγματοληψίας και σύμφωνα με την περιφερειακή διάρθρωση επιλέχθηκε δείγμα των 400 επιχειρήσεων συνολικά από την εξεταζόμενη περιφέρεια. Για τη διεξαγωγή της έρευνας τα ερωτηματολόγια στάλθηκαν μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, της τηλεομοιοτυπίας (fax) και του ταχυδρομείου.

Ωστόσο η ανταπόκριση των επιχειρήσεων στην συμπλήρωση ερωτηματολογίων ήταν πολύ περιορισμένη για το λόγο αυτό υπήρξε και τηλεφωνική επικοινωνία παροτρύνοντας τους να ανταποκριθούν στην ερευνά. Παρά τις επίπονες ενέργειες της ερευνητικής ομάδας, μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό των επιχειρήσεων των οποίων τα επενδυτικά έργα απορρίφθηκαν ανταποκρίθηκε στην έρευνα και συμπλήρωσε τα ερωτηματολόγια που τους απεστάλησαν (11 επιχειρήσεις). Το γεγονός αυτό είναι σχετικά κατανοητό διότι οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις μετά την απόρριψή τους από το πρόγραμμα δεν έδειξαν ενδιαφέρον για την έρευνα και δεν θέλησαν να απαντήσουν. Απεναντίας οι επιχειρήσεις που τα επενδυτικά έργα τους εγκρίθηκαν έδειξαν πολύ μεγαλύτερη ανταπόκριση στην συμπλήρωση του ερωτηματολογίου (60 επιχειρήσεις).

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος απεικονίζεται η ταυτότητα του ερωτώμενου (διεύθυνση, πόλη, τηλέφωνο, e-mail, site, ονοματεπώνυμο, τίτλος θέσης). Επίσης, περιλαμβάνονται σε αυτό ερωτήσεις σχετικά με τη νομική μορφή, τα έτη λειτουργίας, τον κλάδο δραστηριότητας της επιχείρησης καθώς και της προγενέστερης εμπλοκής της επιχείρησης σε άλλα επενδυτικά επιδοτούμενα προγράμματα. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει ερωτήσεις προκειμένου ν' αξιολογηθούν όσο αποτελεσματικότερα γίνεται η ενημέρωση, ο τρόπος και η συνεργασία εφαρμογής του επενδυτικού προγράμματος της δράσης 2.11.2 καθώς και η συνεργασία επιχείρησης και συμβούλου.

Ανάλυση και Παρουσίαση των Αποτελεσμάτων

Παρουσιάζουμε στη συνέχεια τα περιγραφικά αποτελέσματα που αφορούν τόσο τις εγκεκριμένες όσο και τις απορριφθείσες επιχειρήσεις. Βέβαια το δείγμα των απορριφθεισών επιχειρήσεων είναι πολύ μικρό και φυσικά μη αντιπροσωπευτικό. Όμως επειδή οι απαντήσεις αυτών των επιχειρήσεων είναι οι μόνες διαθέσιμες για τη δράση 2.11.2, θεωρήσαμε σκόπιμο να τις παρουσιάσουμε τονίζοντας ότι θα πρέπει να θεωρηθούν ενδεικτικές και όχι αντιπροσωπευτικές των επιχειρήσεων που απερρίφθησαν. Για το ίδιο λόγο δεν προχωρήσαμε σε έλεγχο στατιστικής σημαντικότητας των αποτελεσμάτων, αλλά απλά παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα των συχνοτήτων και των ποσοστών των απαντήσεων του ερωτηματολογίου μας.

Ταυτότητα Επιχειρήσεων του δείγματος

Η κύρια νομική μορφή των ερωτηθέντων επιχειρήσεων αφορά ατομικές επιχειρήσεις (62%), ενώ μικρά ποσοστά συμμετέχουν οι υπόλοιπες κατηγορίες επιχειρήσεων, όπως είναι Ο.Ε. με 22,6%, Ε.Ε. και ΕΠΕ με 5,6% και Α.Ε. με 2,8%. Τέλος, μεταξύ εγκεκριμένων και απορριφθεισών επιχειρήσεων δεν παρατηρείται κάποια αξιολογη διαφορά στην νομική μορφή των μονάδων (Πίνακας 1).

Πίνακας 1: Νομική μορφή των επιχειρήσεων

Νομική μορφή	Εγκεκριμένες Επιχειρήσεις	Απορριφθείσες Επιχειρήσεις	Σύνολο Επιχειρήσεων
Ατομική επιχείρηση	37 (61,7%)	7 (63,6%)	44 (62,0%)
Ο. Ε	13 (21,7)%	3 (27,3%)	16 (22,6%)
Ε. Ε	3 (5,1%)	1 (9,1%)	4 (5,6%)
Ε. Π. Ε	4 (6,6%)	0 (,0%)	4 (5,6%)
Α. Ε	2 (3,3%)	0 (,0%)	2 (2,8%)
ΔΕΝ ΑΠΑΝΤΗΣΑΝ	1 (1,6%)	-	1 (1,4%)
ΣΥΝΟΛΟ	60 (100%)	11 (100%)	71 (100%)

Στο δείγμα των ερωτηθέντων επιχειρήσεων, οι νέες επιχειρήσεις με διάρκεια λειτουργίας λιγότερο από πέντε έτη συμμετέχουν με πολύ μικρό ποσοστό (1,4%), ενώ αντίθετα οι μονάδες μακρόχρονης λειτουργίας έχουν υψηλά ποσοστά συμμετοχής στοιχείο. Η μικρή συμμετοχή των νέων επιχειρήσεων θεωρείται αναμενόμενο αποτέλεσμα αφού το συγκεκριμένο πρόγραμμα αφορούσε εκσυγχρονισμό υφισταμένων μονάδων και οι νέες επιχειρήσεις θεωρητικά δεν έχουν άμεση αναγκαιότητα εκσυγχρονισμού. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ιδιαίτερο υψηλό ποσοστό των απορριφθεισών επιχειρήσεων με διάρκεια λειτουργίας πάνω από 20 έτη (63,6%), στοιχείο που υποδηλώνει κάποια σχετική ένδειξη για την απόρριψη των επενδυτικών σχεδίων της κατηγορίας αυτής των επιχειρήσεων (Πίνακας 2).

Πίνακας 2: Χρονικό διάστημα λειτουργίας των επιχειρήσεων

Κατηγορία Επιχειρήσεων	Διάρκεια λειτουργίας					Κ.Δ.	Σύνολο
	< 5	5-10	10-15	15-20	>20		
1.Εγκεκριμένες Επιχειρήσεις	1 (1,7%)	15 (25,0%)	17 (28,3%)	11 (18,3%)	14 (23,3%)	2 (3,3%)	60 (100%)
2.Απορριφθείσες Επιχειρήσεις	0 (0%)	2 (18,2%)	1 (9,1%)	1 (9,1%)	7 (63,6%)	0 (0,0%)	11 (100%)
ΣΥΝΟΛΟ	1 (1,4%)	17 (23,9%)	18 (25,4%)	12 (16,9%)	21 (29,6%)	2 (2,8%)	71 (100%)

Κ.Δ.= καμία δήλωση

Ο κλάδος δραστηριότητας των περισσότερων επιχειρήσεων του δείγματος είναι κυρίως λογιστικά-φοροτεχνικά γραφεία με ποσοστό 20%. Ακολουθούν με ποσοστό 11,6% τα φαρμακεία και τα συνεργεία-φανοβαφεία αυτοκινήτων. Στο 5% ανήκουν οι σχολές οδηγών και τα εστιατόρια. Με ποσοστό 3,3% είναι οι επιχειρήσεις που ασχολούνται με καθαρισμό ταπήτων, οι μεσίτες ασφαλίσεων και αυτοί που δεν απάντησαν. Με μικρότερα ποσοστά (1,7%) ακολουθούν οι υπόλοιπες κατηγορίες επιχειρήσεων, όπως είναι οι αθλητικές δραστηριότητες, οι ξένες γλώσσες, η πληροφορική, ο παιδικός σταθμός, η διανομή διαφημιστικών φυλλαδίων, κλπ.

Αξιολόγηση της δράσης του επενδυτικού προγράμματος

Η πλειονότητα των ερωτηθέντων επιχειρηματιών (50,7%) θεωρούν σύντομο το διάστημα 6 μηνών για την υλοποίηση του επενδυτικού τους έργου, ενώ ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό (49,3%) δεν φαίνεται ν' αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα με τον καθορισθέντα χρόνο υλοποίησης της επένδυσης που προφανώς αυτό ερμηνεύεται ότι οι εν λόγω επιχειρήσεις είχαν προσχεδιάσει έγκυρα τα επενδυτικά τους σχέδια με αποτέλεσμα να γνωρίζουν επαρκώς τις ανάγκες των επενδύσεών τους. Μικρή διαφοροποίηση παρατηρείται στην κρίση των επιχειρηματιών που οι προτάσεις τους δεν έχουν εγκριθεί. Με άλλα λόγια, το 63,6% των επιχειρήσεων αυτών δεν θεωρούν το χρονικό διάστημα των 6 μηνών σύντομο για την υλοποίηση του έργου τους (Πίνακας 3).

Πίνακας 3: Σύντομος χρόνος υλοποίησης των επενδυτικών προτάσεων

Κατηγορία Επιχειρήσεων	Σύντομος χρόνος υλοποίησης		
	Ναι	Όχι	Σύνολο
1. Εγκεκριμένες Επιχειρήσεις	31 (51,7%)	29 (48,3%)	60 (100,0%)
2. Απορριφθείσες Επιχειρήσεις	4 (36,4%)	7 (63,6%)	11 (100,0%)
ΣΥΝΟΛΟ	35 (49,3%)	36 (50,7%)	71 (100,0%)

Με ποσοστό 61,8% οι επιχειρηματίες θεωρούν χαμηλό το ποσοστό επιδότησης, ενώ αντίθετα το 38,2% δεν το θεωρούν χαμηλό. Διαφορετική εικόνα παρατηρείται στην κρίση των επιχειρηματιών που οι προτάσεις τους δεν έχουν εγκριθεί. Το 72,7% των επιχειρήσεων αυτών εκτιμούν ότι το ποσοστό ενίσχυσης είναι χαμηλό (Πίνακας 4).

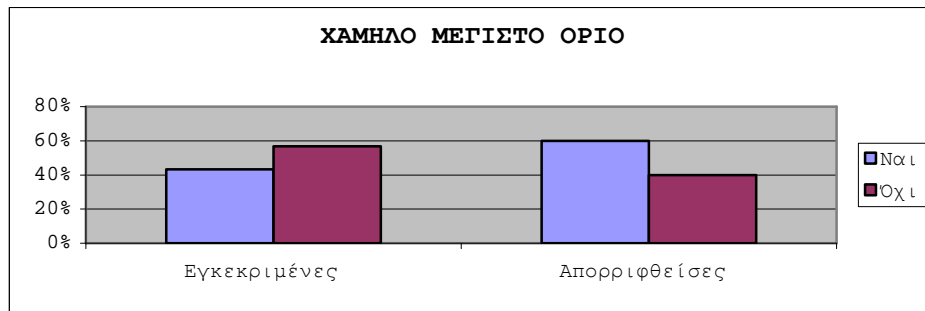
Πίνακας 4: Χαμηλό ποσοστό επιδότησης του προγράμματος

Κατηγορία Επιχειρήσεων	Ναι	Όχι	Σύνολο
1. Εγκεκριμένες Επιχειρήσεις	34 (59,6%)	23 (40,4%)	57 (100,0%)
2. Απορριφθείσες Επιχειρήσεις	8 (72,7%)	3 (27,3%)	11 (100,0%)
ΣΥΝΟΛΟ	42 (61,8%)	26 (38,2%)	68 (100,0%)

Ποσοστό 52,1% των ερωτηθέντων επιχειρηματιών πιστεύουν πως το ποσό των 100.000,00€ ως μέγιστο όριο προϋπολογισμού του επενδυτικού έργου που ορίζει το πρόγραμμα είναι χαμηλό, ενώ ένα εξίσου σημαντικό ποσοστό αυτών (47,9%) θεωρεί ότι το όριο αυτό δεν επηρέασε το επενδυτικό τους σχέδιο. Μικρή διαφοροποίηση παρατηρείται στην κρίση των επιχειρηματιών που οι προτάσεις τους δεν έχουν εγκριθεί (Πίνακας 5 και Διάγραμμα 1).

Πίνακας 5: Χαμηλό ποσό μέγιστου ποσού προϋπολογισμού του επενδυτικού έργου.

Κατηγορία Επιχειρήσεων	Ναι	Όχι	Σύνολο
1. Εγκεκριμένες Επιχειρήσεις	32 (53,3%)	28 (46,7%)	60 (100,0%)
2. Απορριφθείσες Επιχειρήσεις	5 (45,5%)	6 (54,5%)	11 (100,0%)
ΣΥΝΟΛΟ	37 (52,1%)	34 (47,9%)	68 (100,0%)

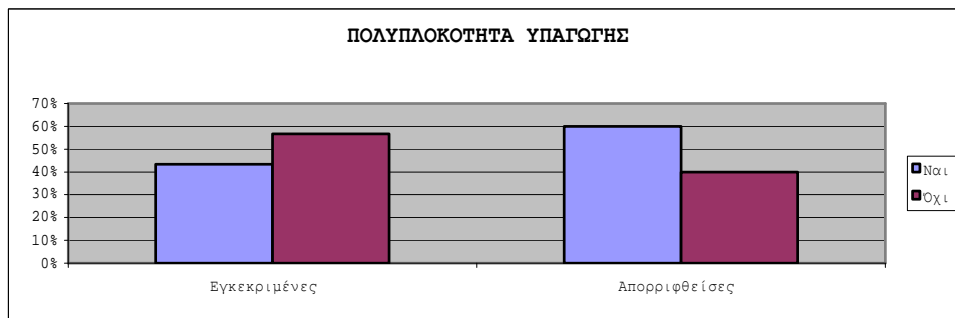

Διάγραμμα 1: Θεωρείτε χαμηλό το μέγιστο όριο προϋπολογισμού;

Πίνακας 6: Πολύπλοκη διαδικασία υπαγωγής στο πρόγραμμα (δράση 2.11.2)

Κατηγορία Επιχειρήσεων	Ναι	Όχι	Σύνολο
1. Εγκεκριμένες Επιχειρήσεις	26 (43,3%)	34 (56,7%)	60 (100,0%)
2. Απορριφθείσες Επιχειρήσεις	6 (60,0%)	4 (40,0%)	10 (100,0%)
ΣΥΝΟΛΟ	32 (45,7%)	38 (54,3%)	70 (100,0%)

Σε ποσοστό 45,7% οι επιχειρηματίες θεωρούν πολύπλοκη την διαδικασία υπαγωγής στην δράση 2.11.2, ενώ το 54,3% φαίνεται να μην αντιμετωπίσει κάποιο πρόβλημα στην ακολουθείσα διαδικασία υπαγωγής. Το στοιχείο αυτό υποδηλώνει ότι η κατηγορία αυτών των επιχειρήσεων είχε πράγματι καλή υποστήριξη από τους Συμβούλους ή ενδεχομένως είχαν εμπειρία ανάλογων προγραμμάτων στο παρελθόν με αποτέλεσμα να έχουν συνηθίσει με τις διαδικασίες που ακολουθούνται στα επιδοτούμενα προγράμματα και η οποία σε ένα βαθμό γίνεται αποδεκτή. Διαφορετική εικόνα παρατηρείται στην κρίση των επιχειρηματιών που οι προτάσεις τους δεν έχουν εγκριθεί. Συγκεκριμένα, το 60% των επιχειρήσεων αυτών θεωρούν πολύπλοκη την διαδικασία υπαγωγής στην εν λόγω δράση (Πίνακας 6 και Διάγραμμα 2).

Διάγραμμα 2: Πολύπλοκη διαδικασία υπαγωγής στο πρόγραμμα (δράση 2.11.2).

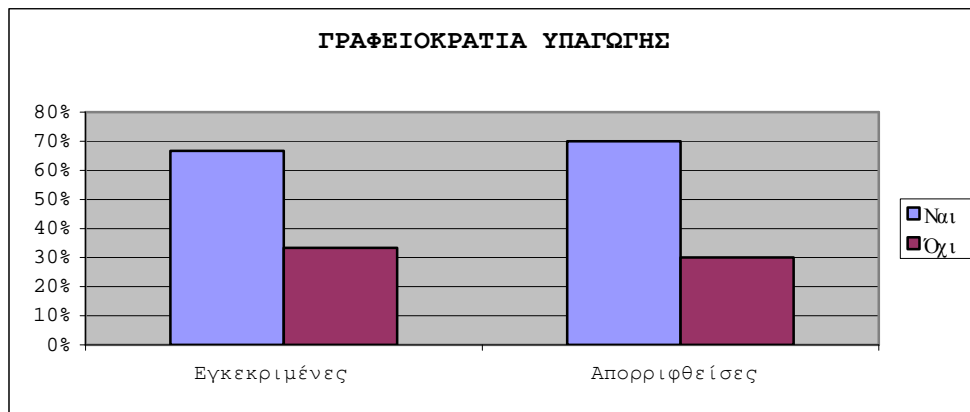
Για το αν η διαδικασία υπαγωγής - ένταξης στην δράση 2.11.2 είναι γραφειοκρατική το 67,1% απάντησε θετικά, ενώ το 32,9% των ερωτηθέντων επιχειρηματιών έδωσαν αρνητική απάντηση. Το στοιχείο αυτό επιβεβαιώνει την υπάρχουσα γραφειοκρατία στην δημόσια διοίκηση της χώρας, η οποία φαίνεται να έχει παγιωθεί και απλά καταγράφεται ως ένα από τους σημαντικούς ανασταλτικούς παράγοντες που επιβαρύνουν την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα. Ανάλογη σχετική εικόνα παρατηρείται

και στην κρίση των επιχειρηματιών που οι προτάσεις τους δεν έχουν εγκριθεί (Πίνακας 7 και Διάγραμμα 3).

Πίνακας 7: Γραφειοκρατία υπαγωγής επενδυτικού σχεδίου στο πρόγραμμα (δράση 2.11.2)

Κατηγορία Επιχειρήσεων	Ναι	Όχι	Σύνολο
1. Εγκεκριμένες Επιχειρήσεις	40 (66,7%)	20 (33,3%)	60 (100,0%)
2. Απορριφθείσες Επιχειρήσεις	7 (70,0%)	3 (30,0%)	10 (100,0%)
ΣΥΝΟΛΟ	47 (67,1%)	23 (32,9%)	70 (100,0%)

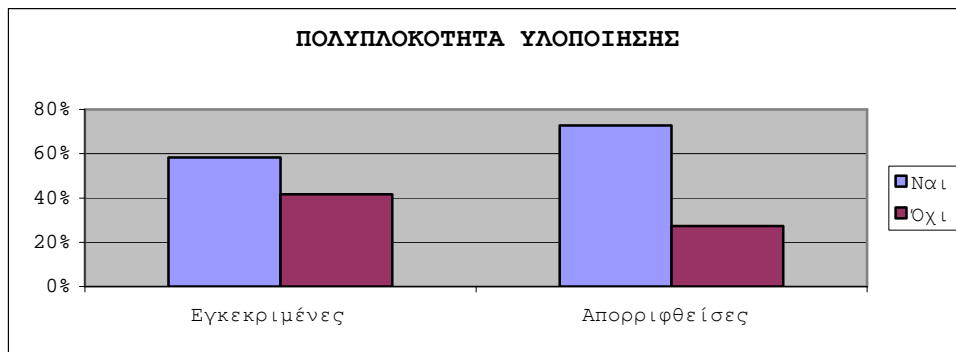
Διάγραμμα 3: Γραφειοκρατία υπαγωγής επενδυτικού σχεδίου στο πρόγραμμα (δράση 2.11.2).

Στην ερώτηση αν είναι πολύπλοκη η διαδικασία υλοποίησης του έργου με βάση τους όρους και τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο πρόγραμμα το 60,6% απάντησε θετικά, ενώ το 39,4% αρνητικά. Στην κρίση των επιχειρηματιών που οι προτάσεις τους δεν έχουν εγκριθεί, λίγο υψηλότερο είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων αυτών (72,7%) που θεωρούν ως πολύπλοκη τη προβλεπόμενη διαδικασία υλοποίησης του επενδυτικού έργου (Πίνακας 8 και Διάγραμμα 4).

Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι το φαινόμενο της πολυπλοκότητας-γραφειοκρατίας ενισχύεται εν μέρει από την ευθυνοφοβία των υπαλλήλων που εμπλέκονται στην διαχείριση των επενδυτικών προγραμμάτων και κυρίως από την έλλειψη συντονισμού μεταξύ των τμημάτων που συμμετέχουν στην διαδικασία του προγράμματος (τμήμα υποδοχής, τμήμα αξιολόγησης, τμήμα εκταμίευσης, τμήμα ελέγχου κλπ.) με αποτέλεσμα κάθε επιμέρους τμήμα του επιδοτούμενου προγράμματος να ζητά συνοδευτικά έγγραφα-δικαιολογητικά που οι επενδυτές σε ένα μεγάλο βαθμό τα έχουν υποβάλλει σε κάποιο προγενέστερο στάδιο της υλοποίησης του επενδυτικού τους έργου.

Πίνακας 8: Πολυπλοκότητα υλοποίησης του επενδυτικού έργου

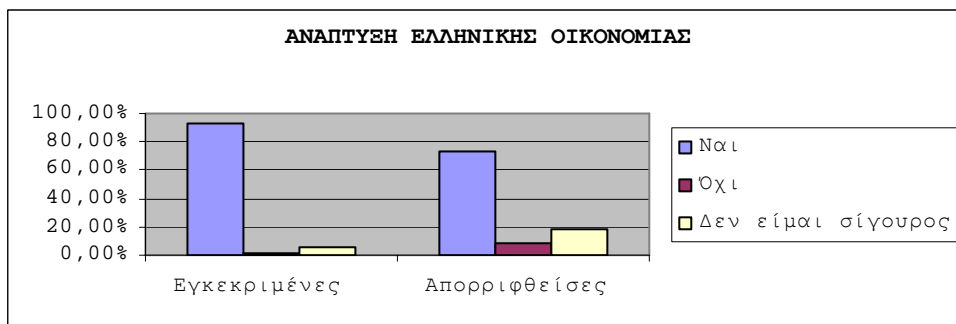
Κατηγορία Επιχειρήσεων	Ναι	Όχι	Σύνολο
Εγκεκριμένες Επιχειρήσεις	35 (58,3%)	25 (41,7%)	60 (100,0%)
Απορριφθείσες Επιχειρήσεις	8 (72,7%)	3 (27,3%)	11 (100,0%)
ΣΥΝΟΛΟ	43 (60,6%)	28 (39,4%)	71 (100,0%)

Διάγραμμα 4: Πολυπλοκότητα υλοποίησης του επενδυτικού έργου (όροι-προϋποθέσεις κλπ.)

Πίνακας 9: Συμβολή του προγράμματος στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας

Κατηγορία Επιχειρήσεων	Ναι	Όχι	Δεν είμαι σίγουρος	Σύνολο
Εγκεκριμένες Επιχειρήσεις	56 (93,3%)	1 (1,7%)	3 (5,0%)	60 (100,0%)
Απορριφθείσες Επιχειρήσεις	8 (72,7%)	1 (9,1%)	2 (18,2%)	11 (100,0%)
ΣΥΝΟΛΟ	64 (90,1%)	2 (2,8%)	5 (7,0%)	71 (100,0%)

Διάγραμμα 5: Συμβολή του προγράμματος στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας & των επιχειρήσεων

Το 90,1% πιστεύουν πως τα προγράμματα επιδοτήσεων συμβάλλουν στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και κατ' επέκταση των επιχειρήσεων τους, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό αυτών (2,8%) δεν το πιστεύει ή εκφράζει ότι δεν είναι σίγουρος-η (7%). Μικρή διαφοροποίηση παρατηρείται στην κρίση των επιχειρηματιών που οι προτάσεις τους δεν έχουν εγκριθεί. Συγκεκριμένα, το ποσοστό αυτών που εκτιμά ότι τα προγράμματα συμβάλλουν στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων είναι σχετικά χαμηλότερο (72,7%), ενώ το ποσοστό αυτών που έχουν αμφιβολίες ή είναι αρνητικοί ως προς την δυνατότητα στήριξης της ανάπτυξης των επιχειρήσεων και της ελληνικής οικονομίας είναι σχετικά υψηλότερο (18,2% ή 9,1% αντίστοιχα). Βλέπουμε ότι παρά την απόρριψή τους, οι περισσότερες επιχειρήσεις τονίζουν την συμβολή των προγραμμάτων επιδοτήσεων στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων και γενικότερα της οικονομίας (Πίνακας 9 και Διάγραμμα 5).

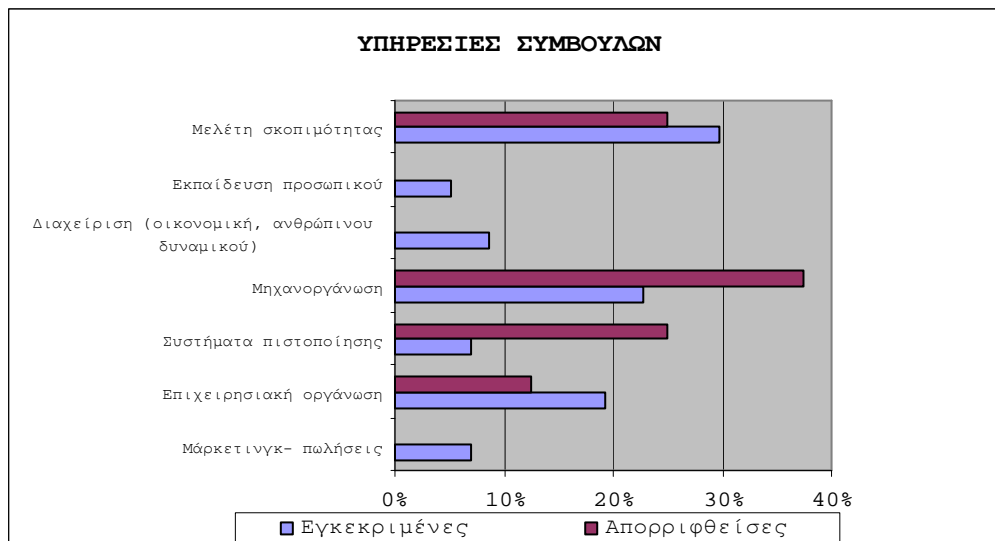
Αξιολόγηση των Συμβούλων Επιχειρήσεων

Το 29,2% των ερωτηθέντων επιχειρηματιών δήλωσαν ότι συνεργάστηκαν με τον σύμβουλο για την «μελέτη σκοπιμότητας», 24,7% αυτών για την εγκατάσταση συστημάτων «μηχανοργάνωσης» και 18,5% για θέματα «επιχειρησιακής οργάνωσης» των επιχειρήσεών τους. Αντίθετα, μικρό μέρος αυτών χρησιμοποίησαν τους συμβούλους για παροχή υπηρεσιών στους τομείς «μάρκετινγκ-πωλήσεων» (6,1%), «διαχείρισης: οικονομική, ανθρώπινου δυναμικού» (7,7%), «διαχειριστικών συστημάτων» (9,2%) και «εκπαίδευση προσωπικού» (4,6%). Τέλος, διαφορετική εικόνα παρατηρείται στην κρίση των επιχειρηματιών που οι προτάσεις τους δεν έχουν εγκριθεί. Ειδικότερα, πολύ υψηλότερο είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων αυτών που δήλωσαν ότι χρησιμοποίησαν τους συμβούλους σε θέματα που αφορούν «συστήματα πιστοποίησης» και στην «μηχανοργάνωση» (Πίνακας 10 και Διάγραμμα 6).

Πίνακας 10: Συνεργασία και είδος παρεχόμενων υπηρεσιών

Συμβουλευτικές υπηρεσίες	Κατηγορία επιχειρήσεων		
	Εγκεκριμένες Επιχειρήσεις	Απορριφθείσες Επιχειρήσεις	Σύνολο
1. Μάρκετινγκ- πωλήσεις	4 (7,0%)	0 (,0%)	4 (6,1%)
2. Επιχειρησιακή οργάνωση	11 (19,3%)	1 (12,5%)	12 (18,5%)
3. Συστήματα πιστοποίησης	4 (7,0%)	2 (25,0%)	6 (9,2%)
4. Μηχανοργάνωση	13 (22,8%)	3 (37,5%)	16 (24,7%)
5. Διαχείριση	5 (8,7%)	0 (,0%)	5 (7,7%)
6. Εκπαίδευση προσωπικού	3 (5,2%)	0 (,0%)	3 (4,6%)
7. Μελέτη σκοπιμότητας	17 (29,8%)	2 (25,0%)	19 (29,2%)
ΣΥΝΟΛΟ	57 (100,0%)	8 (100,0%)	65 (100,0%)

Σε ποσοστό 60,6% οι επιχειρήσεις ανέθεσαν σε σύμβουλο τη σύνταξη πρότασης-φακέλου υπαγωγής. Μόνο το 7% την επίβλεψη της υλοποίησης, την οργάνωση και διοίκηση του επενδυτικού έργου και το 16,9% ανέθεσε σε σύμβουλο ολόκληρη την διαδικασία. Δεν παρατηρείται διαφοροποίηση στην κρίση των επιχειρηματιών που οι προτάσεις τους δεν έχουν εγκριθεί. Συγκεκριμένα, σχετικά υψηλότερο είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων αυτών (63,6%) που δηλώνει ότι ανέθεσαν στον σύμβουλο τη σύνταξη πρότασης-φακέλου υπαγωγής, ενώ το 18,2% την επίβλεψη υλοποίησης και την οργάνωση/διοίκηση του επενδυτικού έργου. Άρα βλέπουμε ότι οι περισσότερες επιχειρήσεις δίνουν ιδιαίτερο βάρος στη σύνταξη πρότασης-φακέλου υπαγωγής παρά στις υπόλοιπες συμβουλευτικές υπηρεσίες (Πίνακας 11 και Διάγραμμα 7).

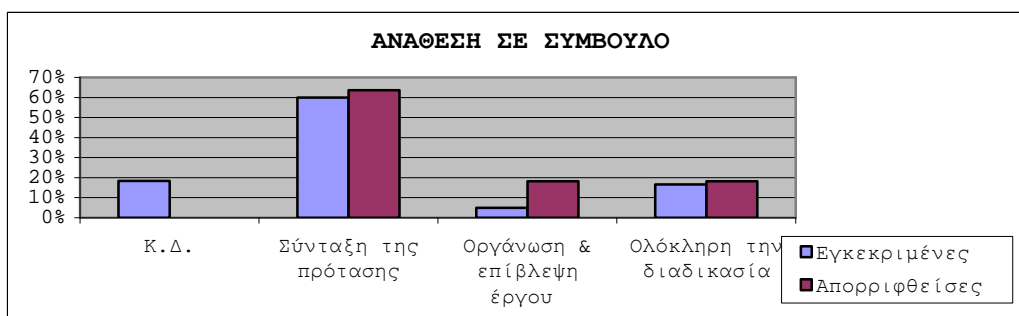

Διάγραμμα 6: Συνεργασία και είδος παρεχόμενων υπηρεσιών

Πίνακας 11: Συμμετοχή στην διαδικασία υπαγωγής-υλοποίησης του επενδυτικού έργου

Κατηγορία επιχειρήσεων	Ανάθεση σε σύμβουλο				Σύνολο
	Κ.Δ.	Σύνταξη της πρότασης	Οργάνωση & επίβλεψη έργου	Ολόκληρη την διαδικασία	
1. Εγκεκριμένες Επιχειρήσεις	11 (18,3%)	36 (60,0%)	3(5%)	10(16,7%)	60 (100,0%)
2. Απορριφθείσες Επιχειρήσεις	0(0%)	7 (63,6%)	2(18,2%)	2(18,2%)	11 (100,0%)
Σύνολο	11 (15,5%)	43 (60,6%)	5(7,0%)	12(16,9%)	71 (100,0%)

Κ.Δ.= Καμία δήλωση.

Διάγραμμα 7: Συμμετοχή στην διαδικασία υπαγωγής-υλοποίησης του επενδυτικού έργου

Το 35,6% των ερωτηθέντων επιχειρηματιών θεωρούν πως η υποστήριξη του συμβούλου ήταν πολύ σημαντική για την υλοποίηση του έργου, ενώ 7,3% αυτών την θεωρούν πάρα πολύ σημαντική. Σημαντικό μέρος των επιχειρηματιών θεωρούν την υποστήριξη του συμβούλου ασήμαντη (13,6%), σχετικά σημαντική (16,9%), και το 13,3% λίγο σημαντική. Το 18,3% δεν απάντησαν στην ερώτηση αυτή. Διαφορετική εικόνα παρατηρείται στην κρίση των επιχειρηματιών που οι προτάσεις τους δεν έχουν εγκριθεί, αφού πολύ υψηλότερο είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων αυτών (40%) που

δήλωσαν ότι η υποστήριξη του συμβούλου δεν ήταν καθόλου σημαντική (Πίνακας 12).

Πίνακας 12: Υποστήριξη του συμβούλου για την υλοποίηση του έργου

Κατηγορία επιχειρήσεων	Καθόλου	Λίγο	Σχετικά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Εγκεκριμένες Επιχειρήσεις	4 (8,2%)	8 (16,3%)	9 (18,4%)	18 (36,7%)	4 (8,7%)	46 (100,0%)
Απορριφθείσες Επιχειρήσεις	4 (40,0%)	0 (,0%)	1 (10,0%)	3 (30,0%)	0 (,0%)	9 (100,0%)
ΣΥΝΟΛΟ	8 (13,6%)	8 (13,6%)	10 (16,9%)	21 (35,6%)	4 (7,3%)	55 (100,0%)

Στην ερώτηση αν η επιχείρηση έχει πάγια συνεργασία με σύμβουλο-εξωτερικό συνεργάτη το 50,7% έδωσαν αρνητική απάντηση, ενώ το 11,9% θετική. Το 37,3% των ερωτηθέντων επιχειρηματιών δήλωσαν ότι απασχολούν περιστασιακά τους συμβούλους, ενώ ποσοστό 6,7% δεν απάντησαν στην ερώτηση. Δεν παρατηρείται διαφοροποίηση στην κρίση των επιχειρηματιών που οι προτάσεις τους δεν έχουν εγκριθεί (Πίνακας 13).

Πίνακας 13: Τρόπος συνεργασία της επιχείρησης με τον σύμβουλο

Κατηγορία επιχειρήσεων	Μόνιμη συνεργασία με σύμβουλο			
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΠΕΡΙΣΤΑΣΙΑΚΗ	Σύνολο
Εγκεκριμένες	7 (12,5%)	28 (50,0%)	21 (37,5%)	56 (100,0%)
Απορριφθείσες	1 (9,1%)	6 (54,5%)	4 (36,4%)	11 (100,0%)
ΣΥΝΟΛΟ	8 (11,9%)	34 (50,7%)	25 (37,3%)	67 (100,0%)

Στην ερώτηση για το αν είναι οι επιχειρηματίες ικανοποιημένοι από την ποιότητα υπηρεσιών που τους παρείχαν οι σύμβουλοι ποσοστό 43,7% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι έμειναν πολύ ικανοποιημένοι, το 23,6% σχετικά ικανοποιημένοι και το 7,3% πάρα πολύ ικανοποιημένοι. Παρά ταύτα, ένα σημαντικό κομμάτι των επιχειρηματιών δήλωσαν δυσαρέσκεια ή σχετική ικανοποίηση (25,4% ή 23,6% αντίστοιχα). Το στοιχείο αυτό φανερώνει ότι η ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών από πλευράς των συμβούλων δεν ανταποκρίνεται στις αυξημένες απαιτήσεις των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα να υπάρχει σοβαρό «κενό» στον τομέα αυτό που χρειάζεται ανάλογη προσοχή. Διαφορετική εικόνα παρατηρείται στην κρίση των επιχειρηματιών που οι προτάσεις τους δεν έχουν εγκριθεί. Συγκεκριμένα, πολύ υψηλότερο είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων αυτών (55,6%) που δήλωσαν ως καθόλου ικανοποιητική την ποιότητα υπηρεσιών που τους προσέφεραν οι σύμβουλοι. Τέλος, ένα σημαντικό ποσοστό (22,5%) δεν απάντησαν στην ερώτηση αυτή, στοιχείο που ενισχύει την παραπάνω θέση (Πίνακας 14).

Πίνακας 14: Βαθμός ικανοποίησης των υπηρεσιών του συμβούλου

Κατηγορία επιχειρήσεων	Ικανοποίηση υπηρεσιών					
	Καθόλου	Λίγο	Σχετικά	Πολύ	Πάρα πολύ	Σύνολο
Εγκεκριμένες	3 (6,5%)	5 (10,9%)	12 (26,1%)	22 (47,8%)	4 (8,7%)	46 (100,0%)
Απορριφθείσες	5 (55,6%)	1 (11,1%)	1 (11,1%)	2 (22,2%)	0 (,0%)	9 (100,0%)
ΣΥΝΟΛΟ	8 (14,5%)	6 (10,9%)	13 (23,6%)	24 (43,7%)	4 (7,3%)	55 (100,0%)

Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων επιχειρηματιών (86,2%) δήλωσαν ότι κατά το παρελθόν δεν είχαν άμεση εμπειρία με άλλα προγράμματα επιδοτήσεων, αντίθετα ένα πολύ μικρό μέρος αυτών (13,8%) είχαν υπαχθεί στο ίδιο πρόγραμμα παλιότερα καθώς και σε άλλα προγράμματα όπως το «πιστωθείτε» και το «δικτυωθείτε». Ποσοστό 8,4% δεν απάντησαν στην ερώτηση αυτή. Διαφορετική εικόνα παρατηρείται στην κρίση των επιχειρηματιών που οι προτάσεις τους δεν έχουν εγκριθεί. Ειδικότερα, υψηλότερο είναι το ποσοστό των επιχειρήσεων αυτών (33,3%) που δήλωσαν ότι είχαν εντάξει επενδυτική του πρόταση σε κάποιο άλλο πρόγραμμα κατά το παρελθόν. (Πίνακας 15).

Πίνακας 15: Ένταξη της επιχείρησης σε άλλα προγράμματα επιδοτήσεων κατά το παρελθόν

Κατηγορία επιχειρήσεων	Ένταξη σε άλλα προγράμματα επιδότησης		
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	Σύνολο
Εγκεκριμένες Επιχειρήσεις	6 (10,7%)	50 (89,3%)	5 (100,0%)
Απορριφθείσες Επιχειρήσεις	3 (33,3%)	6 (66,7%)	9 (100,0%)
Σύνολο	9 (13,8%)	56 (86,2%)	65 (100,0%)

Συμπεράσματα – Παρατηρήσεις

Σύμφωνα με τις αποτελέσματα της έρευνας, προκύπτουν αξιολογικά ευρήματα τόσο για την σκιαγράφηση-εκτίμηση της αποτελεσματικότητας των επενδυτικών προγραμμάτων στην οικονομική ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και κατ' επέκταση των επιχειρήσεων όσο και για τη συμβολή των επιμέρους εμπλεκόμενων φορέων στη προώθηση των επενδύσεων στην χώρα μας. Επιπλέον, παρά το σχετικά μικρό αριθμό των επιχειρήσεων του δείγματος των οποίων οι προτάσεις τους δεν εγκρίθηκαν στην εν λόγω δράση και τις σχετικές επιφυλάξεις της αξιοπιστίας των αποτελεσμάτων αυτών, διαφαίνονται στοιχεία προβληματισμού και αδυναμιών που αναφέρονται στις διάφορες κοινοτικές κυρίως αναφορές για την αναποτελεσματικότητα των διαχειριστικών και λοιπών υπηρεσιών προώθησης των επενδύσεων και τα οποία χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής και μελέτης προκειμένου να βελτιωθεί ο θεσμός της αντικειμενικής στήριξης της επιχειρηματικότητας στην χώρα μας. Ειδικότερα, από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας προκύπτουν τα εξής επιμέρους συμπεράσματα κατά θεματική ενότητα:

5.1 Αξιολόγηση του προγράμματος/δράσης 2.11.2:

- Γενικά, το πρόγραμμα ή καλύτερα η δράση 2.11.2 «ενίσχυσης των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών» φαίνεται να έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη όσων συμμετείχαν ή καλύτερα εντάχθηκαν στις ευεργετικές διατάξεις των προβλεπόμενων οικονομικών ενισχύσεων, στοιχείο που επιβεβαιώνεται από την πρόθεσή τους να υποβάλλουν ξανά αίτηση σε ενδεχόμενη μελλοντική προκήρυξη.
- Η μεγάλη πλειονότητα των ερωτηθέντων επιχειρηματιών (93,3%) πιστεύει ότι τα προγράμματα επιδοτήσεων συμβάλλουν στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και κατ' επέκταση στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων τους. Όσο αφορά όμως στην αξιολόγηση της παραπάνω δράσης οι απόψεις διίστανται. Ειδικότερα:
  - Ένα σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων επιχειρηματιών (49,3%) πιστεύουν ότι η διάρκεια των έξι μηνών που δίνεται από το πρόγραμμα όσο και το ποσοστό της επιδότησης (61,8%), που

ορίζεται από αυτό είναι χαμηλό, παρά ταύτα μικρό μόνο μέρος των επιχειρήσεων (20,3%) υλοποίησε την επένδυση του σε διάστημα πάνω από 6 μήνες.

- Ανάλογο ποσοστό των ερωτηθέντων επιχειρηματιών (52,1%) εκτιμά χαμηλό το ανώτατο πλαφόν προϋπολογισμού της επένδυσης (<100.000€), παρά ταύτα μικρό μέρος των εγκριθέντων επιχειρήσεων (31,7%) είχε προϋπολογισμό μεταξύ 80.000-100.000€. το οποίο ερμηνεύεται ως μάλλον επιθυμία και ως όχι ως πραγματική ανάγκη.
- Σημαντικός μέρος των ερωτηθέντων επιχειρηματιών (45,7%) εκτιμούν πολύπλοκη την διαδικασία υπαγωγής, ενώ υψηλότερο είναι το ποσοστό αυτών που δηλώνουν τη προβλεπόμενη διαδικασία υλοποίησης του έργου ως γραφειοκρατική (67,1%).

Αξιολόγηση των Συμβούλου Επιχειρήσεων:

- Σημαντικό μέρος των ερωτηθέντων επιχειρηματιών (60,6%) ανέθεσαν στον σύμβουλο-εξωτερικό συνεργάτη μόνο τη σύνταξη πρότασης- υποβολή φακέλου υπαγωγής, 7% μόνο την επίβλεψη υλοποίησης, οργάνωσης και διοίκησης του επενδυτικού έργου και 16,9% αυτών ολοκλήρωτη την διαδικασία (υποβολή, διαχείριση-παρακολούθηση-υλοποίηση).
- 50,7% των επιχειρήσεων του δείγματος δεν έχει πάγια συνεργασία με σύμβουλο-εξωτερικό συνεργάτη, το οποίο σημαίνει ότι ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων απασχολεί τους συμβούλους περιστασιακά. Αυτό υποδηλώνει ότι οι επιχειρήσεις στην χώρα μας και ειδικότερα οι πολύ μικρές δεν έχουν ικανοποιητικά ακόμη πειστήρια του ρόλου και της σημασίας των συμβούλων στην όλη ανάπτυξη των μονάδων τους.
- Η παραπάνω θέση ενισχύεται από το γεγονός ότι ένα σημαντικό μέρος των ερωτηθέντων επιχειρηματιών (27,2%) εκτιμά ότι η συνεισφορά των συμβούλων στην υλοποίηση των έργων τους ήταν καθόλου - έως λίγο σημαντική καθώς και από το είδος των εργασιών που αναθέτουν στους συμβούλους κυρίως αφορούν στην υποβολή της πρότασης υπαγωγής και λιγότερο σε θέματα ουσιαστικής ανάπτυξης των επιχειρήσεων (Μάρκετινγκ, οργάνωση πωλήσεων, διαχείρισης-εκπαίδευσης ανθρώπινου δυναμικού κλπ.).

Συμπερασματικά, από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας προκύπτει ότι το πρόγραμμα καλύπτει σε ικανοποιητικό βαθμό τις ανάγκες των επιχειρήσεων που είχαν ενταχθεί στις ευεργετικές διατάξεις της δράσης 2.11.2. Απεναντίας ένα σημαντικό μέρος των επιχειρηματιών εντοπίζουν ανασταλτικά στοιχεία της παραπάνω δράσης που αφορούν στο προβλεπόμενο χρονικό διάστημα ολοκλήρωσης της επένδυσης, στο χαμηλό ποσοστό της επιδότησης και τέλος στην γραφειοκρατική και πολύπλοκη διαδικασία της υπαγωγής και της υλοποίησης του έργου. Παρά ταύτα, το πρόγραμμα, φαίνεται να έπαιξε υποστηρικτικό ρόλο στην προσαρμογή-εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων και κατ' επέκταση τα προγράμματα συντελούν στην αναβάθμιση της ελληνικής οικονομίας. Τέλος, ως προς τη συνεργασία με τους συμβούλους, οι επιχειρήσεις κάνουν χρήση κυρίως περιστασιακή και δείχνουν περιορισμένο βαθμό ικανοποίησης.

Αντίθετα, έκδηλη είναι η δυσαρέσκεια των επιχειρηματιών των οποίων οι προτάσεις τους απορρίφθηκαν, όπου η πλειονότητα αυτών εκτιμά ότι μία υπαγωγή των επενδύσεων τους στο πρόγραμμα επιδότησης θα είχε σημαντική επίδραση στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων, στην βελτίωση του προφίλ και της ποιότητας των παρεχόμενων από αυτές υπηρεσιών, στοιχείο που επιβεβαιώνεται από το μικρό ποσοστό των επιχειρήσεων που κατάφερε να υλοποιήσει μερικώς την σχεδιαζόμενη επένδυση και σημαντικά μεγάλο

χρονικό διάστημα. Επίσης, θεωρούν τη διαδικασία υπαγωγής ως πολύπλοκες και γραφειοκρατικές με αποτέλεσμα σχεδόν όλοι να συνεργαστούν με συμβούλους για την σύνταξη του φακέλου υπαγωγής. Τέλος, η συντριπτική πλειοψηφία της κατηγορίας αυτής θεωρεί άδικη την απόρριψή τους από το πρόγραμμα επιδότησης, ενώ ως βασικούς λόγους απόρριψης θεωρούν την ανεπάρκεια των αξιολογητών αλλά και των συμβούλων υποστήριξης.

Συνοψίζοντας θεωρούμε ότι είναι πασιφανής η σπουδαιότητα των προγραμμάτων επιδοτήσεων για την ανάπτυξη και βελτίωση της ποιότητας των επιχειρήσεων, καθώς δίνει λύσεις σε πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζουν αυτές όπως η ρευστότητα και η έλλειψη του αναγκαίου στις σύγχρονες επιχειρήσεις ηλεκτρομηχανολογικού εξοπλισμού και μηχανοργάνωσης. Όμως, μια αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των πόρων προϋποθέτει σταθερή βελτίωση του κλίματος εμπιστοσύνης των επιχειρήσεων με τους εμπλεκόμενους φορείς και ειδικότερα με τους συμβούλους, σαφή βελτίωση των παρεχομένων από αυτούς υπηρεσίες και τέλος, διασφάλιση των διαδικασιών υπαγωγής/απόρριψης και ενίσχυσης των επενδύσεων, προκειμένου να περιορισθούν τα παράπονα των συμμετεχόντων και κυρίως ν' ανταποκριθούν στις αυξανόμενες ανάγκες της οικονομίας.

Βιβλιογραφία

- Κανελλόπουλος, Λ., 2004, "Απόψεις του Προέδρου της ΓΣΕΕ" που δημοσιεύθηκαν στην ηλεκτρονική σελίδα: news.in.gr-26/11/04.
- Μυριάνθης, Μ. Λ., 1988, "Η Θράκη ως ενεργειακό διαμετακομιστικό κέντρο: Προβλήματα και προϋποθέσεις" *Αγορά χωρίς σύνορα*, 4, (1).
- Νεγρεπόντη-Δελιβάνη, Μ., 1979, *Ανάλυση της ελληνικής οικονομίας: Προβλήματα - επιλογές*, Παπαζήση, Αθήνα.
- Νικολαΐδης, Μ., Χριστοπούλου, Ο., 2003α, "Κριτική ανάλυση του συστήματος αξιολόγησης παραγωγικών επενδύσεων και της ασκούμενης περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα", Εισήγηση στο 1ο Διεθνές Συνέδριο με τίτλο «Ποσοτικές Μέθοδοι στη Βιομηχανία και τις Εμπορικές Επιχειρήσεις», ΤΕΙ Αθηνών (26-27 Μαΐου 2003). Πρακτικά 1^{ου} διεθνούς συνεδρίου ποσοτικών μεθόδων στη βιομηχανία και στις εμπορικές επιχειρήσεις, Αθήνα, σ. 378-386.
- Νικολαΐδης, Μ., Χριστοπούλου, Ο., 2003β, "Κριτική Ανάλυση του Εφαρμοζόμενου Συστήματος Αξιολόγησης των Επενδύσεων στα πλαίσια του Αναπτυξιακού Νόμου 2601/98", Εισήγηση στο 16ο Εθνικό Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρίας Επιχειρησιακών Ερευνών με τίτλο: *Διοίκηση και Διαχείριση Έργων*, ΤΕΙ Λάρισας, 25-27 Σεπτεμβρίου 2003.
- Νικολαΐδης, Μ., Χριστοπούλου, Ο., Βακάλης, Π., 2004, "Οι δείκτες περιφερειακής ανάπτυξης ως βασικό κριτήριο για την εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της περιφερειακής πολιτικής στην Ελλάδα: περίπτωση εφαρμογής στην Περιφέρεια ΑΜΘ", Εισήγηση στο 2ο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο "Διευρυμένη Ευρώπη και Περιφερειακές Ανισότητες". 11-12 Ιουνίου 2004, Πρέβεζα.
- Πετράκος, Γ., Ψυχάρης, Γ., 2004, *Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα*, Κριτική, Αθήνα.
- Πνευματικάτου, Γ. Α., 2000, "Διερεύνηση των συναρτήσεων παραγωγής και κόστους στις θαλάσσιες υδατοκαλλιέργειες", Διδακτορική διατριβή, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη: Σχολή Γεωτεχνικών Επιστημών. Τμήμα Κτηνιατρικής.
- Υπουργείο Ανάπτυξης-Γενική Γραμματεία Εμπορίου, 2005, *Αξονας Προτεραιότητας 2: "Στήριξη & ενθάρρυνση επιχειρηματικότητας"*, Μέτρο 2.11 Ενίσχυση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων του Τριτογενούς Τομέα, Δράση 2.11.2 "Ενίσχυση Ανταγωνιστικότητας Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων Παροχής Υπηρεσιών", Οδηγός Προγράμματος, Αθήνα.

Υπουργείο Ανάπτυξης, Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, Εθνικό Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας και Ανάπτυξης, 2007, «Ετήσια Έκθεση για την Ανταγωνιστικότητα 2006».

Χαλικιάς, Ι., 2003, «Στατιστική. Μέθοδοι Ανάλυσης για Επιχειρηματικές Αποφάσεις», Εκδ. Rosili.

Πηγές στο διαδίκτυο

http://europa.eu.int/growthandjobs/index_en.htm.

<http://www.3kps.gr>

<http://www.antagonistikotita.gr>

http://www.Antagonistikotita.gr/epan/docrep/docs/PressOffice/Announcements/2005/2507052_11_2/gr/xml/2_11_2_ODHGOS_PRODHMOSIEUSH.doc

<http://www.info3kps.gr/kps.asp>

http://www.antagonistikotita.gov.gr/epan/site/Program/AtAGlance/t_section

<http://www.antagonistikotita.gr>

<http://www.keta-kemak.gr>